

kjer so čebele imeli blizu sadnega verta, so sadja 6 do 8 odstotkov več pridelali.

Beseda o petju.

Namenil sem se par besedic spregovoriti o petju, in sicer o petju sploh, potem pa o petju v šoli. Zdi se mi ta reč tako važna, da bi bilo prav, ako bi se pretehtala od več strani.

Naj začnem tedaj

1. O petju sploh.

„Vsaka žival po svoje poje“ veli star pregovor. In zares so živalski glasovi podobnejši petju kakor besedi ali govoru človeškemu. Posebno dobri pevci in godci so pa tiči, in od človeškega petja naše uho ne nahaja slajšega in milejšega.

Kaj pa razodevajo živali s temi svojimi zvuki in glasovi?

Najslajše, najjasnejše žuboré in žvergolé tiči o toplih pomladanskih dnevih, vrabci o polnih kozolcih in zrelem prosu. O mrazu in gladu molcé, o nevarnosti plahi bežé ali prežalostno kričé.

Vsa domača živina, goved in bravina, pervikrat spuščena iz hleva na zelene ledine, o kako veselo muka in blekeče; kako milo pa stoče o pomanjkanju kerme in piče, o boleznih, na plohu pod ostrim nožem mesarskim!

Piške site in na toplem kraju veselo čibljajo okoli koklje; tužno pa čivkajo, ko jih muči glad, tare zima, kadar zgubé drago obličje mile jim majke koklje!

Labudov žalostni glas pred smertjo je prislovica omikanim ljudstvom.

Iz tega lahko posnamem prvo resnico:

Živali razodevajo s svojimi glasovi zgolj same občutljeje: veselje in radost, žalost in tugo.

Druga tudi po vsakdanji skušnji poterjena resnica je ta:

Žival s temi svojimi glasovi in razodetimi občutljeji budi v družih živalih sebi enake občutljeje.

Petelin zapoje, tiček zažuborí; kmali odpevajo po vasi kurji glavarji in tički po gaji ali po kletkah.

Pes zalaja, konj zarèzgeta, krava zamuka; kmalo prilajajo po vasi drugi psi, konji in goved po hlevih ali spašnikih.

Koklja ugleda visoko v oblakih jastroba; plaha zakèrlí, piščeta za njo ter bežé v zavetje.

Kar pa nas uči skušnja pri živalih, tega se lahko vsak dan prepričamo tudi pri ljudéh.

Čujte! kako vriska in piska, kako skače v terdih in tancih glasih, v hitrih, radostnih pesmih veselo človeško serce! Žalostno, s pelinom bridkosti napojeno serce pa pojema v mehkih, debelih glasih, se solzí in topí v počasnih tužnih pesmih.

Al glej tam dete! Joka se, ne dá se utolažiti z besedo ne z obljubo. Pa jame mu mati popevati, — jok se zgublja, omolkne, zamaknjeno začne gledati, že se mu ustica kerčijo na smeh. Veselo petje preganja človeku čmernost in žalost, ter budi in sadi radost in zadovoljnost v tužne serca. Milo žalostno petje pa mrači in kalí radost in unema v našem sercu sočutje in pomilovanje proti temu, o čem se popeva.

Ni li tedaj gola resnica: Tudi človek s petjem razodeva občutljeje svojega serca in unema in zbuja v družih ljudéh sebi enake občutljeje?

Te resnice so bili ljudje že davno prepričani. Srečno pridejo Izraeljci čez rudeče morje, Egipčane pa je vse voda končala. Mojzes to vidši vés navdušen zapoje pesem, in glejte! ljudstvo jo povzame in prepeva Boga hvali in časti!

Popevali so Judje pri službi Božji Davidove psalme, zakaj? Da so v sercu ljudi budili in množili občutljeje hvaležnosti do Boga o času prejetih dobrot, ali pa spokornost

in žalost o velikem zadolženju, ob času pokore. Ravno tako se popevajo od nekdanj pri očitni službi Božji o vsakem svetku posebne pesmi, da namreč dobiva ljudstvo vsakemu prazniku prilične občutljeje.

Sloviti Tirtej je budil s petjem Spartane v vojsko zoper Mesence; Serbe so navduševali in v vojsko zoper Turke, zaklete vrage keršanskega imena gonili, so goslarji — pevci z goslami, če tudi so imele le eno samo struno, in s puntarsko „marziljico“ so spravili Francozi tisuč in tisuč mirnih ljudi v punt in vojsko. In koliko belih lilij zvene samo po mesenih čivkarijah!

Pa odkod ima petje tako silovito moč?

Menda samo od vzbujenih občutljejev.

Beseda sama obdeluje um in naklanja, naj stori to ali uno reč. Vendar um je merzel, ne dá se kmali prepričati in ukreniti; um ima zmiraj kak izgovor, zdaj upanje plačila, zdaj strah itd.

Vse drugači ravnaajo vzbujeni občutljeji. Ti se ničesar ne bojé ne napotij in zaprek, ne strahú, ne plače, ne terpljenja — oni deró, kamor se nagnejo.

Ako je človek unet za dobro reč, bode za-njo gorel, živel in umerl in vse za-njo daroval karkoli premore. Ako pa je bil po nesreči unet za slabo reč, bode tudi za-njo živel, za-njo daroval življenje, dušne in telesne moči.

To resnico nam spričujejo misijonarji in drugi goreči za božjo reč uneti ljudje, posebno usmiljene sestre po bolnišnicah in drugi samostanski prebivavci. Sveti in žareči občutljeji ženó take zares občudovanja vredne ljudi celó v smert, samo da bližnjemu strežejo in za njegovo zveličanje skerbé.

Nasproti pa tudi za hudobije, za punt in prekucije uneti in vzpaljeni zaničevavci Boga in božjih reči delajo in se trudijo, živé in skerbé samo za to, da se njihovi slabi in hudobni naklepi razširjajo in v djanju spolnujejo. Vzbujeni občutljeji so tedaj gotov pomoček, da kako reč urno speljemo in končamo.

Pa skušnja tudi kaže, da pošteno petje močno močno budi in gojí stanovitno pobožnost ravno zato, ker unema serce s svetimi občutljeji za Boga in vse božje reči; povečuje praznike in svetke; veličasti službo Božjo; varuje ljudi brez števila pregrešnih misel, poželenj, besedi in pogovorov in djanj; lajša težave in nadloge; slajša bridkosti in grenkosti zemeljskega života; hrani zadovoljnost, vikša veselje in radost v solzni dolini sveta.

Pošteno petje zlahní in plemení dušno in telesno življenje.

To pa je gotovo več vredno ko cent suhega zlata, kakor bogastvo širocega sveta.

Ne zasluži li tedaj petje in učenje petja večjega pozora, večje cene, kakor jo je dozdaj sploh imelo? (Kon. sl.)

Zgodovinske reči.

Odkod so Kelti (Galli, Vlahi) prišli v Norikum in Panonijo?

Spisal D. Terstenjak.

II.

Kakor Koch terdi, da so noriški Kelti (tako imenuje vse stanovnike starega Norika) iz Krime v Norikum prišli, tako drug pisatelj, dr. Ilwof, se trudi dokazati, da niso iz Gallie prišli noriški Kelti, ampak da so se iz iztoka prišedši v Noriku naselili. Njegove besede se glasijo: „Das Volk der Kelten zog bei seiner Einwanderung ununterbrochen von Osten nach Westen, und nachdem es in Gallien festen Fuss gefasst hatte, fand keine Rückwanderung eines ganzen keltischen Stammes nach Osten mehr statt, folglich wurden alle ostwärts von Gallien gelegenen und von Kelten bewohnten Länder, mithin auch

starosti pa družtvo beračunov. Da Vam se lenoba kar ne more pristuditi! Kaj bi ne mogli raji sekir in serpov kovati, čevljev šivati, grabelj delati? Vas morajo Ribničani in Teržičani z vsem oskerbovati! Bi ne mogli tudi Vi s svojimi izdeli rentačiti iz domače doline ter si denarcev nazaj pritresti! — Pa ne, še kar mu na polji zraste, ga je sram nesti prodajat; k večjemu bi voz sena ali krompirja v Terst peljal, ko bi ga imel, ker je tako nekaj imenitnega s kostnjači po cesti krevsati. Vidi Dolana, ki si je opertil v lepi reški dolini koš polen grojzdja ali češpelj ter ga nese čez Pivko v Postojno, — fej ti bodi! tacega pa ne, tacega po nobeni ceni ne, — mož pa koš na herbtu! Mu pa Dolan ponudi grojzd iz koša, ker sta stara prijatla, ga rad prejme, in ko ga ozoblje, si še perste obliže. Da kratko povem: Najgotovša dota, katero že mladi Pivčanček prejme in odrasel uživa, je ta-le: spomladi, poleti in jeseni poveršno poljsko delo, pozimi pa za ognjem sedeti, spredaj se peči, zadej zmerzovati. Mož zeha in dremlje ali pa tobak pije ter pljuje v oglje; stara si koplje žerjavico pod rašo ter peče suhe kosti; gospodinja valja po kolenih otroka ter jezlja o širokoriti sosedi, ki bo kmalo bosa caratala, ker ji ni hotla pešice soli posoditi. Ko ogenj pogasne, se dremljač vendar predrami, da gré po še tisti kos hruške, ki na vertu iz tal žderli. To je navadno delo, ne rečem, da povsod, — al vendar v veliko hišah. Kolorvat se le redkoma sliši, sosebo pri tacih, ki se štejejo med boljake. K večjemu se vsede k njemu mati zvečer prek ognja, kadar začne oče roženkranc sanjati in teta odgovarjaje derdrati, kakor mlinski kamen, ko vodotoč pod kolom pojmlje. Pa vendar nisem še slišal duhovnega očitno grajati take molitve; morda nikdo ne vé, da Pivčani tako znajo, al pa morda vse po tihem opravijo pri spovedi — pa ker po tihem, zato tudi poboljšanje na skritem ostane. — Spomlad jih nekoliko spet oživi, pa orodja ni, živeža ni, denarja — jim tudi ni škratelj prinesel. Zdaj dirjajo vertoglavci okrog, kakor mravljinici, kadar si jim kdaj mravljiše s kropom polil, iskaje ta kolesa, uni krampa, tretji otike ali spolovarja orača; nemara več kot k adventni zornici jih roma v farovž denarja na posodo prosit, in kdor je najmanj dobil, tisti je največji žakelj plesnjevih dvajsetih v gospodovi omari vidil, al gospod — „znajo mačku dlako varovati“ — to je zahvala, katero farovški gospod doživi. Nemarni pa ne spoznajo, da bi lahko ves tisti denar zdaj v žepu imeli, kterege so Vipavci in Kraševci mesca vélikega serpana in kimovca iz Pivke čez Razderto in Senožeče odnesli. So namreč nekteri tako okorni, da tisto malo polja, ki ga premorejo, si ne morejo sami obdelati, ker hočejo vse v največji vročini ob eni popoldan storiti. Košnja, žetev, mlatev — vse en dan. Zakaj pred kot jutri ne sme žeti, ker je en klas še zelen; košnje ne sme dopojuternem odložiti, ker bi mu kobilice čez noč ravno vso travo požerle; in kaj bo snopje do pojuternem čakalo v lupi? kdo vé, ne pride li čez noč ogenj ter povžije s slamo vred tudi zernja! O, se vé da, zato le naglo Dolank na njive, Vipavcov in Vipavk v mlako in senožet, Kraševcov pa v skedenj; oče pa se sprehaja od delavca do delavca, kakor kak grajsk vavpet, mati pa mesí in kuha od jutra do večera in od večera do jutra, to če reči, vsak dan 24 ur. Kaj bi ne mogli Pivčanje mesca malega serpana sami pokositi doma v dolini ležečih mlak in travnikov; vélikega serpana požeti ječmena, reži, pšenice, ovsa, prosa in ajde, kar vse zaporedoma dozori, da nimaš dneva odloga med žetevjo; kimovca pa iti v senožeti na gore, in potem v pozni jeseni in pozimi namesto za ognjem zmerzovati se v skednji pri nasadu greti? Pa kaj, saj še ni dobilšen kerme blagu pokladati kakor ljudje po svetu delajo. Najprej mu navalí v jasli sena ali detelje, če je ima, in ko se blago tega naživi in ostanke podse zmeče, mu nakopiči slame! Ako ga prašaš: zakaj taka? Ti odgovori: „a, naj se moti s slamo“. Se pa res lepo kratkočasi; zakaj čez uro je ima

vsak kraj sebe lep kup in pod prvimi nogami dobro posteljo. Blaženo gospodarstvo! Večkrat sem že temu in unemu rekel, naj bi rezal klajo in kermil z rezanco; pa mi je obljubil, da bo, ko pride „eizelpo“. Al ta hlapóni že zdavnej od Postojne do Pristranka, od Pristranka do Šempetra, pa ne vé, da bi bilo na Pivki že kaj drugač.

Pivčani! ko bi utegnile „Novice“ komu iz med Vas po nezdigi ta spis v roke prinesiti, odpustite mi derznost, zakaj, ker me je Pivka rodila, vé, še veliko veliko Vaših napak, pa tudi vse Vaše hvale in posnemanja vredne čednosti. Vse hočem povedati drugikrat. Vi pa začnite premišljevat, kako bi si te in enake stare garje opulili, da bi bili ne le po enem, temuč po obeh licih gladki, beli! B.

Beseda o petju.

(Konec).

2. O petju v šoli.

Ker daje pošteno petje mnogo koristi in hasni (gotovo več od marsikake v naših ljudskih šolah oestro zaukazane tvarine, na pr. nemščine po terdo slovenskih, celó rotarskih krajih, ki samo uči učitelje in šolarje čas tratiti), toraj zasluži, da se vpelje v šolo. Kar se otroci naučé peti v šoli, bodo kmali znali domači ljudje in vsa fara.

Kakošne pesmi pa se imajo učiti v šoli?

Da zamorem odgovoriti, razkrojim pesem v besedo in napev (tekst in vižo).

Beseda mora biti umevna (zastopna). Pevec mora vediti in razumeti, kaj govori, od česa popeva; znati mora pomen vsake besede posebej in pa tudi splošno misel, katero obsega pesem. Ako ne razume tega, mu bode petje dolgočasno in pa zastonj, ker se pevec sam ne mora ogrevati in unemati, še manj poslušavci. Toraj naj imajo otročje, in sploh ljudske pesmi prav domačo, znano besedo, očitne proste misli brez umetnega prikrievanja in prenašanja, sicer so neumevno, nezastopno za pevce in poslušavce prazno zijanje in donenje.

Beseda bodi koristna. Pevci ali poslušavci morajo imeti od pesmi kak nauk, opomin, sploh kak dobiček za dušo ali za telo.

V šoli namerja vse podučevanje samo na korist in hasen; tudi pesmi imajo biti koristne. Ni lahko bolj neslane in bedaste reči kakor je ta, da se šolarji dostikrat učé pesem brez nog in glave. Vsak učitelj, ki take prazne pesmi v šolo vpeljuje, predragi čas ubija.

Vsaka pesem za šolo naj bo tedaj koristna na to ali uno stran.

Najbolj se imajo učiti primerne svete pesmi, da zbudajo, množé in uterjujejo svete občutljive pobožnosti. Zakaj šola brez prizadevanja za pravo keršansko življenje, je strupena jama, iz ktere hlapí čemer lahkomiselnosti, kuga nevere.

Pa tudi posvetne pesmi naj zbudajo in spodbadajo k čednemu življenju. Hvalijo in povzdigujejo naj keršanske čednosti; učé, opominjajo in svaré naj neskušeno pa živo mladino; grajajo in černijo naj hudobije in greh; vsakdanje dela in opravila naj obračajo na dobro; naj množé in žlahné nedolžno veselje in zadovoljnost.

Zmed posvetnih šolskih pesem so v oziru umevne in koristne besede gotovo najboljše pesmi v bukvicah: „Šola lepega petja“ pri Leonu v Celovcu. Večidel so narejene od moža, ki ni samo teoretikar, temuč tudi skušen dušni pastir otročičev in odraslih ljudi, ki tedaj vé in zná, kaj je mladosti najbolj potreba.

Želeti mora vsak previden prijatelj naše mladine, da se začnó v šoli popevati te ali saj tem po duhu in besedi enake pesmi. Ne vé, po svojih mislih, kakošen nauk, kakošno hasen če imeti dete od pesmi „Metuljček“, „Zibka Save“ in enacih takega zapopadka?

Zdaj še nekaj od napeva.

V napevu se glasno razodevajo po besedi vzbujeni občutljeji. Toraj mora biti napev priličen besedi, to je, vesele besede morajo imeti vesel napev, žalostne pa žalostnega itd.

Napev bodi v otročjih pesmih vselej prost in lahak brez posebnih glasbinih umetnij, igrač in zvijač, kolikor je moč v polnih, celih glasih, kakor jih nahajamo pri dobroslubih ljudéh, ki se nikdar še niso nalašč učili peti.

Taki prosti napevi ne mučijo ne učitelja ne otrok pri učenju, ker jih enekrat ponovljene še celó bolj kosmato uhó lahko obderži. Zraven pa tudi vikšajo veselje do petja, ko ga težki napevi manjšajo in grené učitelju in otrokom. In iz tega namena bi se mi najpametneje zdelo, da začnajo otroci v šoli najpred kake prav domače sploh znane kratke pesmice popevati, potem naj se še le preselijo na druge bolj neznane.

Napev bodi tudi slovenskega duha. Narod se loči od naroda po telesnih in dušnih zmožnostih in lastnostih, pa tudi po — petju. Kako se odlikuje petje talijansko od nemškega! Tako se loči tudi pravo narodno (ne novo pomenčeno) slovensko petje od nemškega, bliža se pa slovenskemu in talijanskemu.

Kdor ne verjame, naj posluša stare slovenske pesmi, in prepričati se če kmalo resnice mojih besed.

In ta narodni duh mora veti in duti po vsakem napevu, potem bode lahak in mičen našemu ljudstvu, ki ne gorí ravno za skakavice in cincavice, ampak ljubi mečje, v serce segajoče napeve, kakor nas učé vse narodne víze. Primeri na priliko napeve (v notah perve) „Juterno sonce“, „Pastirska“, „Ure glas“, „Sabote večer“, „Večer“, „Lahko noč“ iz „Šole lepega petja“ vse stare cerkvene in perve tri zvezke Riharjevih pesem.

Te in enake napeve ljudstvo jako rado posluša in popeva.

Tukaj opominjam posebno mlajše gosp. učitelje, ki so zavolj nemške odgoje si tudi sluh že ponemčili, naj se varujejo v šoli dirjalastih, jodlarskih in nemško-mehkužnih napevov, ki se nekatere stavke pred oddihljeji in proti koncu večidel v polglasih plazijo in končujejo. Te baže pesmi so težke in ljudem ljube ko — tern v peti.

Besede „Šole lepega petja“ so zares vse hvale vredne, ne tako pa napevi. Ahacelnovi, nekteri iz „Drobtinc“ in zmed ljudi vzeti so prav dobri; dosti pa jih je v njih tudi zverženih in na besede samo priklenjenih. Tù bi tako-le svetoval: Otrokom naj se zapoje napev prvi (vsaka pesem ima po več napevov), potem drugi po versti.

Prosto uhó otrok bo kmalo zvolilo najljajši in narodniši napev, ter ga bode med učenjem že po ljudsko ogladilo. Zapoje naj se, na pr., otrokom napev prvi od „Sabote večera“, potem pa še drugi in tretji, in svest sem si, da se jim hoče prvi najbolje priljubiti, ker je prost in naroden. Kadar najdeš pri eni pesmi več dobrih napevov, zapamti si, bodeš ga lahko rabil pri družih pesmih, ki ne bodo imeli priličnega napeva.

Opomniti moram še to skušeno resnico.

Slovensko prosto ljudstvo gleda in meri pri pesmih skor samo na besedo, veliko manj na napeve. Tega se lahko vsak dan prepričaš.

Toraj je zares treba gledati pri izbiranju pesem na umevno, koristno besedo; ako té ni v pesmi, verzimo jo iz šole, če ima še tako ljubko vízo, ali pa podtaknimo pod ta napev pripravne besede.

To so poglobitve vodila pri izbiranju pesem za šolo v oziru besede in napevov.

Da bi vendar ne imeli učitelji toliko skerbí, zbiranja in poskušanja, je treba napraviti in zgotoviti „Šolsko pesmarico“, v kateri bi se nahajale za šolo in življenje prilične pesmi.

Osnovati se pa mora prav skerbno in previdno, toraj stavim samo te opombe:

- a) Pesmarica bodi za vse slovenske kraje, ne pa samo za ljubljansko škofijo. Separatizem v splošnih in potrebnih zadevah je gerda reč; še gerši je človek, ki ga je kriv in ga pospešuje.
- b) V ti reči naj se tedaj pogovoré in zedinijo vse šolske nadzorništva po vsem Slovenskem; vzajemno naj si pomagajo in vzajemno se podpirajo. Sloga jači, nesloga tlači!
- c) Tiskanje „Pesmarice“ naj se odloži kako leto, da bode koristna in dobra na vse strani, in je ne bode treba vsako leto spreminjati, kakor se godi z drugimi šolskimi knjižicami, kar je velika velika napaka. V tem času naj se zbira tvarina po vseh slovenskih krajinah. „Šola lepega petja“ bode v oziru besede (samo da se ravnamo po gori danih vodilih) gotovo poterjena večidel vsa. Prav za rabo so tudi besede nekterih pesem iz „Drobtinc“, „Ahacelnovih“, „L. Cvekovich“ (pri Leonu v Celovcu), „A. Praprotnikovih“ (pri H. Ničman-u v Ljubljani).

Med ljudstvom se nahajajo tudi še marsiktere prav lepe svete in posvetne pesmi. Take naj se samo zapisujejo in vikšim izročujejo.

Živo potrebne so nam pa pesmi od vsacega stanú in njegovih del in opravil. Te so ljudem tako ljube, da so vsi veseli in zamaknjeni, kadar katero čujejo peti. Dajte nam tudi tacih pesem v prosti in podučivni obleki, kmalo bodo druge napačne popevke izmed ljudstva poginile.

Napevi natisnjeni v notah po „Drobtincah“, v „Ahacelnu“, „Šoli lepega petja“ naj se obderžé, samo da so za kako rabo, posebno še tisti, ki so že samo tamo kaj bolj znani in med ljudstvom razširjeni.

Kdor koli ima dar narejati proste in narodne napeve, naj jih dela takim pesmam, ktere še nobenega napeva nimajo ali pa takega, ki ni za nobeno pravo rabo. Tudi izmed ljudstva vzeti napevi se dostikrat prav prilegajo ti ali uni pesmi.

Vsak naj dela in stori, kar more: kamen h kamnu palača, zerno k zernu pogača! Kdor če, eno leto mnogo stori.

Še ene pesmi jako pogrešamo na Slovenskem, čeravno jo imajo po družih deželah — pesmi papeževe. Cesarska se jako priporoča, kar je prav; zakaj pa „papeževa“ nikdar? Kakor je cesar prva svetna oblast deržavljanom, je papež katoliškemu kristijanu prva duhovna oblast na zemlji.

To so moje proste misli o petju in o pesmarici šolski. To pa očitno govorim zato, da tudi drugi svoje misli razodevajo. „Više oči, više vidi!“ Komur je to kaj mar, naj prime pero; naj pové kaj v pojasnjenje; rad hočem odstopiti od svojih misel, ako se mi dokaže, da so krive.

V. Lah, katehet.

Iz Tersta v Aleksandrijo.

(Dalje).

II.

Prijetna je voznja po morji in, hvala Bogu, tudi spalo bi se na barki prav dobro, ko bi v majhnih sobicah ne bilo tako zagatno, ako bi bile postelje le nekoliko bolj priležne in ako bi ne bilo vse krog Tebe, srečni popotnik, tako osoljeno. V tem ko ležiš v svoji postelji — in ne bo ti škodovalo, če se 12. grudna dobro odeneš — kako rahlo te ziblje ladija in ti oživlja v spominu preserčne čase, ko so te stara mati še domá zibali. Nekteri ljudje pa imajo posebno mehko serce; njih občutljeji so od natore bolj blagodarne prevideni kakor navadnih ljudi. Kako srečno se pač gotovo počuti v svoji kletbici taka mehka duša! Terpi veliko od morske bolezni, terdo sklence oči in si zamaši ušesa, da ne vidi, kako se ziblje ladja, in da ne čuti, kako zunaj hrupé valovi. Taka samota mora biti pač